

К В Л А З И

четврток и недељом

Ц Е Г А

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПретплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

БГ Л 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Уредништву „Звезде“
Коларчева улица бр. 10.НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Коларчева улица бр. 10.

ТОДОР ВЕЗИР И ЈЕВРЕЈЕ

СРПСКА НАРОДНА ПЕСМА

Обложи¹⁾ се Тодоре везире:
 За дњн д'иде у Станбола града,
 Из Једрене у Станбола града,
 За дњн д'иде и па²⁾ да се врне,
 Обложи се с проклети Јевреје:
 Ако иде и па да се врне,
 Да им узне три дуђана испан,
 И да узне сина јим Аврама,
 Да га тури у ристјанске вере.
 Ако иде, па да се не врне,
 Да му узну до три куле благо;
 Да му узну сина Алексију,
 Да га туре у чивуџе вере.
 Обложе се и се потписаше,
 Знаје ји њи цел Једрене граде,
 Тегаје се Тодоре забрину:
 Суноч³⁾ равн коња доријена;
 Три пут га је зоба назобио;
 Напојил га с вино трогодишњо.
 Књда беше у јутру у зору,
 Он излази с коња у чаршију
 Па казује жене Анђелине:
 „Жено моја, слушај што чу кажем:
 „Ти заклопи порте шимширове;
 „Књда буде бњш у иђиндију⁴⁾
 „Че да дојду проклети Јевреје,
 „Че да дојду и че те окају⁵⁾,
 „А ти немо њима да отвараш,
 „А ја мислим да чу ји добијем,
 „Само ако с мене и Бог оче.“
 Па отиде Тодоре везире,
 Много света њег су испратили
 Дор излезе из Једрене града,
 Он си води коња, не јаше га;
 Ка⁶⁾ излезе из Једрене града
 Он си качи⁷⁾ коња доријона;

Дор¹⁾ да тури ногу у занђију
 Он си стиже до половин пута,
 Дор да тури и другу ту ногу,
 Он си стиже у Станбола града.
 Проклети су једренџи Јевреје
 Они су си с депешу(?) казали,
 Да чекају стамболџи Јевреје,
 Да чекају на Једрен-капију,
 Да чекају Тодора везира,
 Да отрују коња његовога,
 Да се не мож у Једрена врне.
 Причекаше Тодора везира,
 Брзо њему коња привачају,
 Питују га и поздрављају га,
 Окају га да при њи отиде.
 Нече Тодор тамо да отиде.
 Донели му та га с кафе кане²⁾,
 Превари се Тодоре везире,
 Та си узе кафе од Јевреје,
 Принесоше коњу под нос отров,
 Коњ уморен јако силно дија,
 Трже отров, та си се отрује,
 Па си паде на тврду колдрму,
 Књда виде Тодоре везире,
 А он врџи вилџан на калдрму,
 Та извиче колко игде може:
 „Проклети ви, станболџи Јевреје!
 „Отрусте ми коња доријана.
 „Куде чу си коња за мен најдем
 „Да се врнем у Једрена града?
 „Не ме жалба за три куле благо,
 „Нег ме жалба сина Алексију,
 „Че га узну проклети Јевреје,
 „Да си буде до век у њи робом.“
 Па си плати на прни Цигање,
 Те извлечу коња иза града,
 А он оди по Станбола града,
 Он си оди беле руђе мета,
 Руђе мета дробне слзе рони.
 Тегај дочу царе у Станбола,
 Па позива Тодора везира.
 Отиде си Тодор коди цара,
 Цар питује Тодора везира:

1) опклади се.

2) пак ошет.

3) сву ноћ.

4) око треће молитве мухамеданске.

5) вову.

6) кад.

7) ујаха.

1) док.

2) нуде.

„Мој везире, зашто си уилан¹⁾?
 Све му каза Тодоре везире.
 Тегаја му царе одговара:
 „Чујеш ли ме, Тодоре везире,
 Ти си иди у м'ји ти јарје,
 „Та избирај коња ког обичаш²⁾,
 „Који може ти с тогаја иди,
 „А имам си доста добри коњи,
 „Мислим да че има за теб коња.“
 Отиде си Тодоре везире.
 Па улезе у царски ти јарје,
 Сваког коња за опаш³⁾ потргну,
 Сви се коњи на главу побихе!
 Нема коња Тодор да си најде.
 Па излезе по град, по чаршије,
 Па си шета дробне слзе рони.
 Срете си га његов побратиме,
 Па питају Тодора везира:
 „Побратиме, Тодоре везире,
 „Зашто одиш по Станбола града,
 „Руће меташ, дробне слзе рониш?⁴⁾
 Све му каза што је и како је.
 Он си њему тегаја⁴⁾ казује:
 „Право иди тамо у јен-мале,
 „Тамо седи дете Манојилче,
 „Оно има коња и кобилу,
 „Ама ј' боља од коња кобила,
 „Па га моли, нек ти једно даде;
 „Она че те посрчан⁵⁾ однесе.“
 Оде Тодор право у јен-малу,
 Па си најде дете Манојилче,
 Па га моли до земи се свива:
 „Дај ми, брате, кобилу, јел' коња,
 „Да се врнем у Једрена града,
 „Што ја узнем све че да делимо.“
 Њему вреви дете Манојилче:
 Чујеш ли ме, побратим Тодоре,
 „Чу ти ти дадем туј чулу кобилу,
 „Она че те боље да однесе,
 „Ти се не бој лько че да стигнеш,
 „Мож да стигнеш за два сата до там“.
 Па га кани каве да му пије,
 И да седу да си поорате⁶⁾.
 Нема кда Тодоре везире,
 Него иде при чулу кобилу,
 Па потрже и њу за опаша,
 Укопа се она до мешину.
 Тегаја се Тодор зарадува,
 Па укачи туј чулу кобилу,
 Удари љу с тростручне камџије,
 Па полети низ Станбола града,
 Куде мине све се земља тресе,
 Напраји се на туј црну мьглу,
 Па си стиже у Једрена града.

Там се збрали проклети Јевреје.
 Па окају љубу Анђелину;
 „Ја, излези, Тодорова љубо,
 „Па отварај порте шимширове,
 „Да дизамо Тодорово благо“
 Стиже Тодор на његове дворе
 Па истрже тростручне камџије
 Със олово од дванесе оће,
 Све ишиде теј главе јеврејче,
 Главе лету кьмто¹⁾ ведро небо
 Ка се врну, та на земљу падну,
 Оне прсну па љи нигде нема.
 Све потепа што је тамо нашљ,
 Па си слезе од чулу кобилу,
 Па улезе у његове дворе
 Брзо слуђе коња приватиме.
 Он отиде на доктуре тражи,
 Та опраше његову кобилу,
 И све добро пену очистише.
 Па си јутре он накара испан,
 Једн дуџан све само позлата,
 Други дуџан свила и калива,
 Трећи дуџан срма преубава
 Натовари туј чулу кобилу,
 Натовари с паре небројене.
 Па откара у Станбола града,
 На дете љи даје Манојилче.
 И там си се добро понанише,
 Па се врну у Једрена града.
 И па добра коња набавио.

Прибележио у Пироту М. П. Станојевкић.

СНЕГ ЈЕДНАКО ПАДА..

Суморно, мрачно небо, као тешким оловом застрвено, надвило се над пространи хоризонт, а снег јужњак полако, скоро без ветра, пада у крупним пахуљицама. Чим падне на земљу, он се отопи, блато се ствара, и ти не знаш шта је досадније, да ли оно блато, да ли оно монотонно падање снега.

На соби једне једносратне, доста лепе куће, која се налази у средини најживље престоничке улице, прозори беху у пола застрвени белим, чипком, оивиченим, завесима. У соби, на једном крећу лежи болесник, млад, леп човек око својих двадесет осам до тридесет година. Главу је мало у косо окренуо, тако да може једним погледом посматрати и то мрачно, оловно небо, и своју лепу, младу жену, која га, седећи на столици крај постеље, нежно двори и негује. Његово бледо, боловима испијено лице, упале очи, чије зенице једва светле, оне дубоке боре преко чела и велика ослабелост у гласу и дисању говоре, да је болесник велике муке претрпео. Десну је руку метнуо изнад покривача, а леву спустио на њену облу, топлу руку, и тако је њеном топлотом греје и уверава о

1) тужан, жалостан, невесело (рус. унылый).

2) водити.

3) реп.

4) тада.

5) брже.

6) поразговоре.

ужасној ватри, која га истина попушта, али која по мало у њему још траје. Али се бледило и неиспаваност многих ноћи види и на лепом, облом лицу његове младе жене, која беше ушла тек у двадесету годину. Неуредно и на брзу руку очешљана мека, свилена коса давала је тој мученици ону лепоту, каква се врло ретко виђа, али из чијих погледа читамо неописану милошту и благод и поред свију претрпљених мука. Од времена на време она би бацала час поглед на њега, и упрла их у његове полутамне зенице, а час се загледала у то тужно небо, преклињући га својом љубављу да би било сунчано и ведро, да би се и његова душа бар колико голико разведрила.

И они обоје ћутаху тако дуго, док најзад он тихо, једва чујно не проговори:

— Колико је послао Мирослав?

— Само десет динара Ђорђе.

— Десет динара! Стеже полако зубима и погледе баци на небо, као да хтеде од њега одговор да добије зашто је то тако.

Ђорђе М. беше чиновник једног министарства, вредан и интеллигентан, умешан и даровит. Како беше свршио Велику Школу одлично, то га министар овога министарства, у коме је сада, постави одмах за чиновника и Ђорђе за непуних пет година дотера брзо и лако до повећег звања. Али му нико није ни пребацио што тако брзо напредује. На против то беше толико омиљена личност не само код својих другова и пријатеља, него и код својих претпостављених и потчињених, да му се сваки искрено и од срца радовао кад би добио класу. Није имао никога, отац и мати му давно беху умрли, а сродници, које је имао, живљаху на селу, скоро никад и не распитујући за њега. И тако он себе сматраше као сасвим сама, без иког свога на свету. И баш тај осамљенички осећај то чешће размишљање, па и бојазан да на несрећу, оболи, као би га надгледао, учини, те он поче да мисли о жељидби и поче већ да говори овде онде међу свјим пријатељима, како је намеран да се жени. Његови другови, од којих беху многи ожењени, нађоше му две три добре прилике, богате и од угледних породица, али он их све одби за то што се баш у то доба беше загледао у кћер једног сиромашног професора, који беше његов сусед. Он је знао да је, истина, девојка не само лепа него и добро васпитана, али толико сирота да му ни десет пара неће моћи донети. Али је он био уверен да ће ако дођу тешки дани, дани страдања и патња, лакше их с њом сносити, него са ма којом другом женском. За што? За то што ју је искрено и силно волео. И он је, и покрај свих одвраћања појединих својих другова, узе за жену.

Али и Јелена као да беше свесна свега онога што се у његовој души и код његових другова збивало. Од првог дана она не беше само његова лепа жена, него паметна и штедљива домаћица, пуна безграничне љубави и неисцрпиме милоште за њега, а

пуна воље и прегоревача за кућу. Он је осетио њен дух и Ђорђе беше срећан и задовољан. Но болест му одједном прекрати тај блажени мир и слатко задовољство живота. Испраћајући једног свог друга из детињства ноћу на жељезничку станицу, озебе јако и сутра дан већ паде у постељу. И читаве две недеље лежао је он од запаљења плућа, борећи се тако рећи са животом и смрти. Његова паметна и верна Јелена не остаљаше не само дању него и ноћу постељу његову. Али та болест његова исцрпи му не само сву готовину, што је имао, него се он још свуда, где год је могао, задужи. И ето данас, кад код своје куће скоро ни десет пара није имао, он је писао једном свом другу, коме је толико добра чинио и позајмљивао доста велике своте новаца, док је био здрав, да му позајми своту новаца, а он му је послао само десет динара.

— Десет динара! шапутао је он у себи, гледајући како снег полако пада. Па тако загледавши се, он поче прво да мисли о својој болести, па затим о своме јадном стању, па о незахвалности људској и најзад о својој жени. Сирота жена! Колико је за ово време пропатила и колико се туге у њено срце просуло! Јест, он зна да га она безгранично воли... али само да нису тако сироти...

Па кад дође у својим мислима на то, а њему дође на ум одједном, да се случајно којом другом женском од оних богатих партија оженио. Он би сада имао свега и свачега. Лекар би сваки час био код њега. И он не би имао бар те болове и јаде, да мисли на своју сиротињу... Али... да ли би га та жена тако верно, тако одлучно и с пуно љубави чувала као ова? Да ли би прошапутала он и загледала се дубље у то оловно, облачно небо? Но место одговора њему изиђе опет пред очи његово јадно, очајно стање и бледо, брижно лице његове миле, паметне жене. Па му то паде и одвише тешко на душу, и он се немогаде уздржати већ пусти те му сузе пођоше из полузатворених очију.

Његова жена, која га је пажљиво за све време, док се он тим мислима бавио, посматрала, као да схваћаше шта се у његовој души збива. А кад виде, да и сузе пођоше из његових болних очију, она му баци руке око врата, па љубећи му замршену косу и бледо чело, и сама се заплака:

— О, не очајавај... Оздрави ти само, нека преблагословити Господ само то да... Ох, Ђорђе!

Он јој обухвати својим пожутелим рукама главу, па осећајући сву тежину бола, који јој притискује душу, не хтеде више ни једну реч о томе рећи, него како се беше загледао у мрачно небо, он тихо али болно јекну:

— Ох, тај снег једнако пада!...

ПРЕПИСКА

— ПРИПОВЕТКА У ПИСМИМА —
ИВ. СЕРГИЈЕВИЋ ТУРГЕЊЕВ

(СВРШЕТАК)

Р. С. Мислим да нећете видети моју сестру, јер ће она још остати у гостима код тетке. Чини ми се (али то нека је међу нама), да ће се удати за једног младог врло пријатног човека, официра. Што сте ми слали ово писмо из Неапоља. Овдашњи је живот за невољу тужнији и беднији према тој раскоши и према томе блеску. Али mademoiselle Ninette нема право: цвеће расте и мирише — и у нас.

XIV

Марија Александровна Алексију Петровићу

Јануара 1841. год., село. но

Ја сам вам писала већ неколико пута, Алексије Петровићу, а ви ми не одговористе. Јесте ли живи? Или вам је већ, можда, досадила наша преписка; можда сте ви нашли себи пријатније забаве од те, коју вам дају писма једне паланчанке? Ви сте се, очевидно, и мене за то сетили, да бисте имали шта радити. Ако је тако, ја вам желим срца. Не одговорите ли ми и сада, ја вас више нећу узнемиравати; мени остаје само да осудим своју неопрезност, што сам допустила себи да се напрасно узнемирим, што сам пружила руку другоме и изишла, ма и за тренут, из свога усамљеног угла. Мени је ваљало да у њему останем целог свог живота, затворивши се под кључ — то је моја судбина, судбина свих старих девојака. Ја се морам привићи тој мисли. Зашто изилазити у свет Божји, зашто желети свежа ваздуха, кад га груди не могу поднети, а још сада ми смо засути снежним гомилама са свију страна. У будуће ћу бити паметнија. Од досаде се не умире, али се од туге може пропасти. Ако се варам — докажете ми. Но мени се чини, да се ја не варам. У сваком случају, с Богом; желим вам среће

М. А.

XII

Алексије Петровић Марији Александровној

Септембар 1848 г., Дрезда

Пишем вам мила Марија Александровна, пишем само зато, што нећу да умрем, а да се с вама не опростим да вам не кажем што о себи. Лекарни су ме осудили... а и ја сам осећам да је мој живот на крају. На моме столу стоји ружа; она неће успети да процвета као што и мене неће бити. У осталом; и ово поређење не испала ми за руком, јер је ружа куд камо од мене интересантија.

Ја сам, као што видите, у иностранству. Већ је шест месеци, како сам у Дрезли. Добио сам ваша последња писма, искрено да вам кажем, још пре годину дана, некоја од њих су се изгубила и ја вам не одговорих... Одмах ћу вам рећи — зашто. Али, очевидно је, ви сте ми свагда били драги, ја немам коме да кажем збогом до вама, а, може бити, и немам с киме да се опростим.

У скоро после свога последњег писма (ја сам се био са свим спремио да пођем у ваш крај, и већ за раније

кројио сам разне планове) мени се десио догађај, који је са свим се може тако рећи, имао силан утицај на моју судбину, тако силан, да ја умрем по милости тога догађаја. Ево у чему је ствар: ја бејех пошао у позориште да гледам балет. Њега никад нисам волео и према свима могућим глумицама, певачицама и играчицама увек сам осећао неку потајну одвратност. Али судбине своје не може нико променити, нико себе сама не познаје, нити може будућност предвидети. У животу се, као што се види, дешава само нешто неочекивано, и ми целога живота радимо што приваљамо догађаје... Но чини ми се, ја сам се опет упустио у философију. Стара новина! На кратко, ја се бејех заљубио у једну играчицу.

Али још је чудноватије што она није била никаква лепотица. Истина, она је имала дивну, златно кестењаву косу и велике светле очи, са замишљеним али и дрским погледом. Зар да ја не знам израз тога погледа? Цеду годину обамирао сам ја и трнуо у његовој светлости. Беше дивна стаса и кад је играла своју народну игру, гледаоци су лупали ногама и клицали од усхићења... Али у њу се нико други осим мене није заљубио — бар се није тако заљубио као ја. Од онога тренутка, кад сам је први пут видео — (верујете ли ми, и сада само да затворим очи, одмах се преда мноштво створи позориште, готово пуста сцена, која представља унутрашњост шуме а она трчи иза кулисе десно са венцем од цвећа на глави и тигровом кожом на плећима) — од тога тренутка ја сам сав њој припадао као што нешто припада своме господару; а што и сада, умирући, нисам њен, то је зато што ме је она оставила.

Истину говорећи, она се никад и није нарочито због мене узнемиравала. Она ме је једва и примећавала, и ако се веома добро користила мојим новцем. Ја сам за њу био, као што се она изражавала на своме поквареном француском наречју, „Oun Roussou bouu enfan“ — и више ништа. Али ја, ја нисам могао нигле стати, где ње није било; ја сам се од једном откинуо од свега мени драгог, од самих родитеља, и пошао сам само за том женом.

Мислићете, можда, да је била паметна — ни у колико. Требало је само погледати њено ниско чело, требало је једном видети њен лени и небрижљиви осмех и одмах бисте се уверили да јој умне подобности оскудевају. Ја се у томе нисам варам ни једне тренути, али ми то није ништа помогло. Ако и нисам мислио о њој у њеној отсуности — у њеном присуству ја сам осећао само страшно обожавање. У немачким сваскама ритери често падају у такву укоченост. Ја се нисам могао наслушати њених речи, задовољити сваким покретом; ја сам управо живео њеним животом.

У осталом, она беше добра, слободна, шта више и сувише слободна, није се опирала као што се већим делом вегетаци опире. У ње беше много жив та, т. ј. много крви, те јужне славне крви, у коју је тамошње сунце морало пустиги део својих зракова. Она је савала девет часова дневно; водела је јести; ни једном није прочитала ни једне друге наштампане странице до чланака у новинама где се о њој говори и тек ако је јединственим нежним осећањем у своме животу била привезана за il signore Carlino, малог и лакомог Талијанца, који беше њен секретар и за кога се после удала. И у такву жену, искусивши толико разних лукавства, могао сам се заљубити ја, већ остарели човек! Ко

би то могао очекивати? Бар се ја нисам могао никад томе надати.

Ја нисам ни слутио какву ћу улогу имати да играм. Ја се нисам надао да ћу аплаудирати за поновно јављање, да ћу се мрзнути и од досаде умирати иза кулиса, дисати позоришну чађ, упознавати се са разним потпуно неприступним личностима... шта говорим ја упознавати се — не већ клањати се; ја се нисам надао да ћу носити шал какве играчице; куповати јој нове рукавице и старе чистити белним хлебом (ја сам и то радио, еј, еј) носити кући њене букете, трчати по предсобљима новинарским и директорским, чезнути, давати серенаде зепсти и разболети се. Ја се нисам надао најзад, да ћу у једној немачкој паланчици добити потајни надимак: der Kunst-barbar... И све то узалуд, у правом смислу речи, узалуд! Ето тако је било а тако и јест...

Осећате ли се како смо ми попут речи и попут писама расуђивали, о љубави, у какве смо се потанкости упуштали, а на крају крајева излази да је љубав — осећање, али ни налик на то што смо ми себи представљали. Љубав чак није ни осећање; она је болест, извесно стање душе и тела; она се не развија постепено; сумњати о њој није могуће; с њом не треба хитати, и ако се она по кад што не јавља, обично она овлада човеком без питања, против његове воље. Баш као колера или грозница. Рани она њега, драговића, као кобац пиле и однесе га куд јој је воља, као и кобац, не бојећи се и не журећи... У љубави нема једнакости, нема тако званог слободног јединства душа и осталих идеала, које измислише у доколицима немачки професори. Не, љубави је једно лице — роб, а друго — господар, и не певају узалуд песници о ланцима, које љубав намеће. Јест, љубав је ланац, и то тежак ланац. Бар сам ја дошао до тога убеђења, а до њега дошао сам путем опита, купио сам га ценом живота, јер умирем као роб.

Каква је моја судбина, кад се помислим! У раној младости ја неодложно хтедох извојевати себи небо... потом сам сањао о добру целога човечанства, о добру својих драгих, па је и то прошло; мислио сам како бих себи уредио домаћи породични живот!... али сам се спотакао и луцио о земљу, у гроб. Какви смо ми Руси, као да сви морамо свршити на тај начин!

У осталом, време је раскинути са свим тим, давно је време. Нека се тај терет заједно са животом скине са моје душе. Хоћу последњи пут, ма и за тренут, да се насладим тим добрим, кратким осећањем, које се у мени раздваја тихом светлошћу, чим се вас сетим. Ваша ми је слика сад два пут милија! Заједно с њом појављује се и слика мојих драгих и ја и њима и вама шаљем опроштајни поздрав. Живите, живите дуго и срећно и сећајте се само да остајете у тој степској тишини, где вам је кад што тако тешко било, али где бих ја тако волео провести своје последње дане. — Ступите ли на друго поприште — сетите се да живот неће само онога обманути који ништа о њему не размишља и ништа од њега не тражи, но само спокојно прима његове ретке дарове и њима се користи. Идите напред докле узможете, а прекрате ли вам се ноге — седните близу пута и гледајте на оне што пролазе без досаде и зависти, јер ни они неће далеко умаћи. Ја вам пређе о томе нисам говорио, да ако смрт кога не научи; у осталом, ко је још разрешио шта је то живот и шта

је то истина? Сетите се да нико на то није одговорио. С Богом Марија Александровна с Богом последњи пут и сећајући се не мислите рђаво о бедном — Алексију.

1898. год. Пожаревац.

Милош П. Ђирковић

СТАВЛЈЕНО ОКО МОГА ЗАРУЧНИКА

НАПИСАО

АНДРИЈА ДЕ ВОМОН (ВОУМОНТ)

(С ФРАНЦУСКОГ.)

Био је голем, црномањаст, по мојој вољи у сваком погледу диван.

Синоћ се први пут шетасмо у парку у завојитој алеји права стаза, која је била испод кућних прозора, беше докле једини сведок свима нашим разговорима; ову стазу ја сам особито миловала са њеним великим гранатим растовима, са клупама за удобно ћеретање, травом зеленом наоколо, а у дну, кад би се човек мало удаљио, велика окна од прозора, која спрема сунца на заходу изгледаше као благе велики очи, које се смешо на нашу срећу.

— Шетај се, Анжело, са господином Валантом по стази, говораше ми мати у почетку нашега вереништва; алеје у парку по све су влажне.

И ја се шетах по стази, благо одупирући се Раулу (звао се Раул,) који као да је, не знам за што, имао особито у вољи густе алеје.

— Мама каже, да су алеје влажне, па ћемо овде остати, дабогме.

Мој глас био је дражестан, исто тако и мој поглед и осмех, и он не помишљаше више да наваљује са својим предлогом.

Али ово вече била ми је глава збуњена, срце страшноливо стегнуто: он је сутра требао да иде да набави не знам какву исправу потребну за наше венчање — осам дана да га не видим! Како ћу то да преживим? А он употреби моју забуну и одведе ме у влажну алеју, која иначе код све своје озлоглашености, беше што може бити суха.

— Мила Анжело, пећете ли ме заборавити, за ових осам дана?

— Да вас заборавим! А...

Ја бих била дигла руке к небесима, да их призовем као сведока, како то не може да буде, да их он није чврсте држао у својима; али ја се обично нисам губила у сентименталним уверавањима, то ми моја живост није допуштала, па и овај пут, као и иначе, нисам при томе остала.

— Рауле, ви ме љубите, зар не? Е лепо, хоћу да вам кажем све своје мане; бићу спокојнија, ако их будете напред знали, и онако би сте их познали пре или после; дакле слушајте: прво, врло сам тврдоглава, ја вам нећу попустити, спремите се на то; онда, жива сам ватра, лупам ногом, вичем, а каткат чак и плачем; срећом то пролази брзо; онда, кашиерна сам, као и све женке, ја се надам нећете бити љубоморни. А онда, шта још? Ја не видим бац... малко сам можда, облапорна, нисам пакосна

не лажем... Друго немам ништа. То је што се тиче наравствене стране: што се тиче, телесне стране, шта би могла имати? Треба и то да знате... а! један мој нокат није као други; глете, ја мислим, да није баш тако ружан.

Па извадивши моју руку из његових, показах му мали румен ноктић, нешто дебљи него други, посве невина природна ћуд. Раул хтеде смејући се да га пољуби, али ја тргах руку.

— Имам и један кутњи зуб, који немам и никад га нећу имати, авај! и тако никад нећу бити потпуно мудра: јер то је зуб, како веле, од мудрости, али су ми га морали да изваде, јер је врло брзо растао. Сад је на вас ред, господине, да се исповедите.

Очевидно, збуњен, Раул ћуташе.

— Дела! малко куражније, не бојте се, нећу се на вас ердити; ја вам не знам мање, али ви их зацело имате; пре свега, кратковиди сте, јер носите увек монокл, а не лорњон. Са лорњоном ви бисте боље видели, рекла бих; мама каже, да због тог ставлета у оку имате смешно лице; а ја то не бих рекла, ви ми се много допадате овако: него увлоните баш то стакло, да вас видим, какви сте, кад не искривите лице

Благим искретом ухватила сам гајтан од монокла. Раул ме узе за руку.

— Немојте, мала моја Анжела, оставите га; без њега ја вас не бих видео; кратковид сам, веома кратка вида, то је истина, а ја бих да вас гледам, Анжела, јер ви сте сласт оку моме.

Па пре но што сам на то могла помислити, он ме обухвати, привуче ме себи и покри ми пољунцима очи и косу.

— Рауле, то је ружно, то је врло ружно, што сада чините, ја нећу то.

— Како би било ружно? Зир ми ви нисте моја мила заручница?

— Кад вам будем једном жена, онда што друго; пуштите ме, нећу да останем овде, врло је мрачно испод ових дрва.

Ја се искобељах и држећи моју косу, која се под сним слатким пољунцима развила на све стране, као електризована, ја утекох трчећи према широкој стази; није више било речи о његовој исповести; још сва запурена, ја мишљах на нешто сасвим друго.

Сутра дан био је отишао. Какав страхан тренут овај полазак! Стојећи на трему од уласка, ја сам окренула главу, да не видим, како је Жоанес покупио узде, како су коњи поскочили, интов се кренуо, једном речи, да не видим, каксу ми га однеше!... Отац га је оторатио до железнице; мама ручаше, као и обично, што ми се чињаше чудно; а ја само толико једох, колико да се одржим, па и то беше са доста муке, јер ми сваки залагај заседаше.

У по доручка отвори Августина врата.

— Госпође, господин Валант заборавио је у соби своје стаклено око. Треба ли да му се пошље?

Да се небо отворило и да је са њега на сто пало сунце и месец, не бих се била жешће тргла; можда ме ни смак света би тако дирнуо; пренеражена понових:

— Његово стаклено око?

— Да, госпођице, ено га тамо на столићу.

Мама беше пребледела, али оста врло спокојна.

— Добро, Јустина, идите, видџемо, хоће ли требати да се пошље за њим.

Мени је остало само двоје: да паднем у несвост, или да бризнем у грчевити плач: ја одабрах ово друго.

— Мама, мама, има стаклено око! Боже мој, да ли је то можно? Та то је ужасно!... Никад се нећу утешити! умрећу од јада!

— Умири се, дете моје, умири се, то је смешно долазити у такво стање: тај господин изненадио нас је, то је све; а ја сам збиља у његовом погледу налазила нешто необично.

Мама беше устала, ја јецах на њеним грудима.

— Зашто ми он то није казао, кад сам ја њему исповедила, све, све!... Боже, како сам баш несрећна!... А синоћ је викнуо: Ви сте наслада мојим очима! Требао је казати: Ви сте наслада мом оку! Ах! то је ужасно ужасно.

— Ајде ћути, немој ваздан да плачеш, кад ти кажем, да је то смешно; немој више да мислиш на то, гледај да се умириш. Баш је непријатно, да је ствар дотле дошла; на осам дана од венчања и сад, кад је све готово... Најпосле, боље је, што смо долазимо за времена.

Ја сам једва чекала: питање једно беше ми на језику.

— Дакле он има око да мења, мама, зацело се оно око метне у воду, којим се служио, да би се расхладило?

Мама беше веома зловољна.

— Не знам ја то, нимало не знам; међу мојим познаницима није никад нико имао стаклено око, па и не марим да знам, како то бива.

Па настави у монологу, као за себе:

— Но, то је пријатно, сва опрема обележена са В: ово почетно писмо никад више нећемо наћи, а и мој сиромас муж не тражи другог; био се ухватио за господина чим га је видео први пут; то беше савршен човек, пре-красни извештаји, оци језуити, његов пуковник, шта знам ја!... Ето има доста људи, али њих не треба питати.... Ето је сад лепа ствар; а он ми је некако увек био мало необичан; тај ми се човек није допадао, имала сам право.

Ја сам малко издигла главу; виђеније стакленог ока, које ме посматраше са дна од културе, још ме дубоко збуњиваше, али ми изиђе и друго виђеније: изиђе ми пред очи мој заручник, тако добар, тако нежан; чух све наше планове о будућности, што смо их правили нас двоје, па ми се уједанпут учини да је синоћње вече, ја мами нисам ни причала за оне пољупце, али сам осећала, да љубим Раула са његовим оком и да ме од њега ништа не може отргнути; поврати ми се сва срчаност.

— Мама, ја сам уверена, да је он ово око изгубио на частан начин, на диван начин; то је рана, којом он треба да се поноси: спасавајући можда кога у пожару жртвујући се; зацело је то: он је тако добар, има тако племенита чувства, ја разумем да му то мало тешко пада да призна, али..

— Шта ту говориш? Јеси л' при себи? Зар ти мислиш, да ћу те дати за човека са таквом маном: једноок, ћорав!... Ти, тако лепа са твојих седамнаест година, твојим миразом, целом твојом прђијом... Јок, и по сто пута не, моја ћерко! Немој себи да градиш роман од преданости и пожртвовања, то је излишно, ја ти никад нећу дати мој пристајак. Поћи за човека, једноока, па да изгуби друго око, био би слеп!... Таман посао!

— Па добро, мама, ја ћу му бити верни пас, ја ћу га водити, ја ћу га чувати, ја ћу га ипак волети, ја ћу га увек волети поред свега тога, у пркос свему!

Била сам необично узбуђена; моје јецање поче ново на сав мах и богме као да није хтело тако скоро да престане кад Јустина опет отвори врата и преко њеног добродушног лица пређоше сви степени удивљења.

— А где би ви, госпођице, тако плакали, што је господин Валант заборавио своје око! Па он ће за то купити друго, ако му буде требало још данас, а неће скакати у воду, што неће имати у свом лицу ову справу.

И Јустина показа опрезно на врху својих прстију Раулов монокл, који сам знала тако добро, са великим округлим стаклетом, оквиром од корањачне кости, који ми у тај пар изађе као светао колут, али узбуђеност не даде ми да говорим. А мама нагло приступи Јустини.

— Је ли то оно стаклено око?

— Па јесте, милостива, а можда га зову и око од срца, ја не знам; тек никако ово не стоји лепо господину Раулу и кад се буду венчали, нека му госпођица даде наочаре. Баш је смешно, што људи данас хоће да гледају на једно око, а баш то мора бити помучно држати у лицу; бар ја не бих умела.

Јустина искриви лице, набра уста, диже нос и покушаваше да монокл утисне под десну обрву. Ја се не могах више уздржати, моје сузе пређоше у луд смех... Тако сам била задовољна!...

Од то доба прошло је двадесет и пет година... Раул је био изредан муж, иначе исто онако несносан, као што су сви мужеви; већ одавно носи наочаре и гледа с оба ока, кад хоће што да види. Монокл је смештен у једној шкрабији и ја га чувам, као спомен на цвеће и смех, па ћу га оставити мојој унучали, ако ми их Бог буде дао; кћери су ми испрошене; ја сам се пожурила да кажем, да су алеје у парку вечером влажне и хладне... Све иде својим редом у овом свету, живот пролази и брзо од старог времена неће друго остати, до ли стаклено око мога заручника.

ЈЕСЕЊИ УТИСЦИ

— У АЛБУМ Г-ЋИЦЕ ЗОРКЕ Т.

Као што девојка, после забаве, после страсне игре и страсних погледа од којих се лице зажари, у слатком заносу несвесно скида и немарно баца по соби за спавање комад по комад своје балеске тоалете, тако је Природа, у јесен, поскидала са себе дивне украсе весеља и младости, угушила онојне мирисе који се са шареног цвећа на њеној глави шираху по целој атмосфери, отерала из оголелих шума славује и лептире, и предала се слатком спавању пуном најчуднијих снова... Да ову промену изврши, њој је требало више од два месеца, два месеца борбе са собом, да после шарене тоалете пролећне збаци са свога пуног тела зелену одећу своје зрелости, символ наде и озбиљности... И каква промена, какав дубок преображај, Нико је не би могао познати у суморној хаљини од сиве

јесење магле, да нисмо с тугом пратили сваки покрет невидљивих јој руку којима је поступно кидала лист по лист свога живота, и да нисмо гледали суровост с којом су људи чупали с њених пуних недара слатке плодове њеног зрело доба...

Ах! тако бива после свког весеља и после сваке младости.. Весели дани пролећа, кад се са цвећем и младом срца отварају да приме љубавну росицу, одлетели су као снови оставивши у нашим срцима лаке спомене на слатке изливе поверења и љубави... Природа је отерала осамљене парове са склонитих алеја калимегданских и топчидерских, и намеће и њиховим немирним срцима тужне тонове своје јесење повучености... Она је паркове лишила услужног лишћа које их заклањаше од ватрених и завидљивих погледа сунчевих и људских, и разјурила је несташне лептире који су присуствовали њиховим поверљивим разговорима... Место веселости и задовољства свуд је завладала нека празнина и општа сета.. Наш поглед, навикнут на безбројне облике и удаљене перспективе, залуду тражи какав зелен предео и хиљаду боја... Лишће, пожутело и немоћно, лагано пада у прашину да га људи газе и ветрови се играју њиме... Његов је тајанствени шапат престао, престали су и небески акорди невидљивих певача у густом зеленилу.. Оголело дрвеће, као скелети, пружа своје дуге коштуњаве руке као несрећни Индијанци за време глади. Оно ћути и као да се стиди своје голоте.. Његов број чини се већи, у дугим редовима оно се пружа и губи у сивој даљини... Из његових испреплетених граница одлети каква преплашена тичица, која не познаје околину и залуд тражи склоништа у голом крају, а понекад привуче нам поглед незграпни гавран који, с леповском неверљивошћу, пројури изнад наших глава тешко ударајући крилима... Изгледа да је он, заједно с нама и још неким не баш наивним створовима, остао као једини становник наших крајева, јер је земља, у неком инстинктивном предосећању, као добра мати, сакупила под своје крило нежне створове своје и друге удаљила у пределе где ће бити без опасности... Сав се живот прибрао као да прикупља снагу за сграшан, одсудан догађај... Наше се мисли заустављају на уснама и наше се душе повлаче у себе. На свачијем се лицу чита жалост и туга за својом прошлошћу која се неће више поновити. Тешки, очајни дани меланхолије и туге!..

Сунце као да је свесно да нема више за кога расипати своју светлост. Још зарана оно се крене, велико и црвено, и, гледано с Калимегдана, управу крупни корак за Швајцарска брда... Своју ужурбаност не може да прикрије. Види се лепо како брзо корача, грабећи огромне просторе у бескрајној васељени. Његов брзи корак ни мало не личи његову достојанству: нама се чини да то не бива по његовој вољи, да и њега креће нека друга сила изван њега, или да нека жеља, можда *страсна*, жури овог ватреног колоса у собу за спавање, и помишљамо да и оно има нешто од наше природе, да нам је блиско... Ова помисао умањује наше поштовање према њему: ми смо навикли да га замишљамо без страсти које су везане за нашу природу, без мрља телесних и моралних... А у брзом корачању, које личи на бегство, оно се не обзира, исчежава, бацајући за собом последње зраке чији блесак не засењава више: ови последњи, опроштајни погледи, слаби и

без израза, једва имају снаге да продру до мрачних дубина дунавских... Најзад, претворив у ватру све на своме путу, њега нестане пустивши пламене језике над главама западних песника и философа...

Ми смо срећни да овај величанствени приказ посматрамо са тераса калемегданских, али на жалост не редовно јер завидљива јесен ужива у нејасности природних појава. Најчешће она огрће природу огромним плаштом од непрекидне магле, и за дуго сакрива њене дражи од жудних погледа људских... *Јесења магла!* чини су да су све ствари претворене у њу, она је постала саставни део ваздухе који удишемо, она нам доноси кијавице и рапав глас, она продира кроз сиротињске собе кроз пукотине на прозорима... Она спречава наш слободни поглед, смањује наш хоризонт, испуњава празнину над нама и чини да нема више неба да немамо куд више тежити: чини се да смо дошли до крајњих граница простора, и фењери и сијалице да су звезде и месеци... Омотани мраком, ми се крећемо у дугим редовима као на какво заједничко губилиште. Ах у овим очајним тренутцима оште неизвесности наше би се душе могле бар погледати без зазора и без завеса. Оне би се могле, као жене, узајамно потужити на тело и поверити своје тајне. Али залуд! Човек је више него икад ћутљив и неповерљив, сваки покрет ближњег чини се као претња, и цео живот гледан кроз маглу изгледа као огромна мрежа завера и подмуклости...

..... Тешки, суморни дани меланхолије природе и неповерљивости људске!...

Григорије Хади-Ташковић.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

„Трговинско-Занатлиски Шемагизам Краљевине Србије за 1900—1901 год.“ *Annuaire du Commerce et de l'Industrie Handels und Gewerbe Adress buch Serbins* готов је, и може се добити у свима књижарама и код писца. Садржи преко 30.000 највићенијих адреса трговаца, занатлија фабриканата и т. д. поред зван. статистички података о финансијама, трговини, железници царини привреди и т. д.

Јединствено дело ове врсте у Србији, корисно свакоме који жели да се са трговином, индустријом и привредом у Србији упозна.

Цена са поштарином 10 динара. Порудбина се врши поштанском упутницом на Св. Р. Христића Балканска улица 34.

Dubrovnik. календар за годину 1900, година IV, цена 40 новчића.

И ове године као и дањске одликује се богатом и лепом садржином. Нарочито се одликује чланак о Змају Јов. Јовановићу његовој појезији.

Писа из Шпањолске од Др. Ђ. Димовића.

Обраћамо пажњу наших читалаца на ву ваљану књижицу у којој је топлим и лепим стилем описан Шпанија. Издање је као и садржина — врло лепо.

РЕПЕРТОАР

НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Четвртак, 9. децембра: *Љубав и инос*, позоришна игра у четири чинова и пет слика, написао Жорж Оне, превео с француског М. Ђ. Глишић.

Субота, 11. децембра: *Женски пријатељ*, комедија у пет чинова написао Александар Дима Син, превео с француског Душан Ј. Ђокић.

Недеља, 12. децембра: Дневна представа: *Стари калар*, драма у пет чинова, на исали Диманоар и Д. Енери, превео Д. Јокић. Музика од Зајца. — Вечерња представа: *Лондонски просјаци*, драма у пет чинова, написали Дико и Лемоан, превод с немачког.

ДУЖНИЦИМА

Свима дужницима Звездиним послали смо у претпрошлом броју напомену да нам измире што дугују. Сада их опет **МОЛИМО** да пожуре што пре с пошиљкама. Није лепо да се због неколико динара излажу непријатностима, тим пре што нису у таквим материјалним околностима да не могу издати тих неколико динара, које дугују. Што се лак неплатиша тиче, напред им јављамо да им никакво добро не спремамо. Њихће мо тако поздравити да ће се свога рођеног имена одрицати.

За сад само **МОЛИМО**. Рок је 15 децембра.

Уредништво.

Садржај: „Тодор везир и Јевреје“ (песма). — „Оне једнако пада“. — „Преписка“ — (свршетак). „Стаклено око мога [заручника“ — „Јесењи угисци“ — „Књижевне белешке“ — „Репертуар Народни Позоришта“ — „Дужницима“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Штампарија Свет. Николића Об. Вен. Бр. 2. — уредник Јанко М. Веселиновић.